

RAZVOJ TUDI JEZIKOSLOVNIH SPOZNANJ TEMELJI NA DOPOLNJEVANJU IN NE NA IZLOČANJU DOSEŽENEGA

Verjetno ni treba posebej prepričevati, da vsaka resna znanost gradi na dopolnjevanju doseženega in nikakor ne na izločanju le-tega. To naj bi veljalo tudi za jezikoslovje oz. za vse jezikoslovne smeri, ki so v razvoju preučevanja jezikov prispevale svoj delež. Glede na prevladujočo induktivno ali deduktivno metodo preučevanja je jezikoslovni prispevek v določenem obdobju navadno ali pretežno teoretični ali pretežno empirični, redko, da je enakovredno zastopano oboje; in v tem – primerjalno z drugimi humanističnimi, družboslovnimi in naravoslovnimi področji – jezikoslovje ni nobena izjema; tudi raziskovanje jezikov skozi različna obdobja induktivno-deduktivno niha ali med poudarjeno teorijo ali poudarjeno empirijo, sicer pa sta teorija in empirija vedno več ali manj soodvisni, saj je pri prvi poudarek na analizah zgradbe in pojavov, empirija pa se osredotoča na vrednotenje uporabnosti in rabe. Se pa pri ažuriranem pregledovanju usmeritev in prispevkov določenih jezikoslovnih smeri, ki so do sedaj soustvarjale jezikoslovje kot vedo, zastavi vprašanje o smiselnosti in kakršni koli upravičenosti delitve na klasično in neklasično jezikoslovje oz. na tradicionalno in netradicionalno jezikoslovje; kajti če izhajamo iz dejstva, da se je večina dobrih ugotovitev v razvoju jezikoslovja ohranila in potrdila, drugo pa ne, je tisto ohranjeno tako in tako tvorni sestavni del nadaljnjega jezikoslovnega razvoja, brez nepotrebnih dodatnih relativnostnih predznakov oz. dodatnega vrednotenja.

Aktualni sinhroni pogled na razvoj jezikoslovja potrjuje, da je najbolj naravni razvoj potekal v smislu dopolnjevanja, in sicer tako da je odkrivanje in kritiziranje pomanjkljivosti v že uveljavljeni jezikoslovni smeri praviloma izzvalo nastanek druge jezikoslovne smeri, ki je po svojih vizijah in zmožnostih dopolnjevala predhodnjo itd.; navadno je šlo oz. gre za dopolnjevanje in nadaljnje razvijanje ali prvenstveno poudarjanje določenih dovolj uporabnih in učinkovitih ugotovitev in metod. Uspešnejše so bile in so tiste smeri, ki odpirajo (tudi nadaljnje) zmožnosti tako dovolj prepričljivega teoretičnega kot aplikativnega oz. uporabnostnega razvoja, tudi v smislu znane prožne stabilnosti jezika – da se prepozna in teoretično-uporabnostno predstavi tipično zgradbo določenega jezika, hkrati pa se prizna njegovo razvojno spreminjanje in dopolnjevanje. Torej bistvo vseh jezikoslovnih smeri je in ostaja prepoznati temeljne zakonitosti jezika ne glede na pot, po kateri do njih pridemo. Zato ne more biti naključje, da se je do danes v največ različicah obdržal npr. strukturalizem, ki je pri učinkoviti teoretični analizi jezika kot sistema dovolj zgodaj zastavil svoj skladenjski, pomenski in funkcijski vidik in vsi trije vidiki se dopolnjevalno združujejo v celovito sistematično analizo jezika; tovrstna analiza je omogočila prepoznati temeljne zakonitosti jezika, socialna umestitev aktualnega jezika pa je hkrati odprla široke možnosti za analizo besedila.

Strukturalno analizo podpira in dopolnjuje sistemsko-funcijski pristop, ki se osredotoča zlasti na delovanje jezikovnega sistema v besedilu; v najširši družbeni jezikovni kontekst pa je strukturalizem prodril s funkcijsko in socialno zvrstnostjo v jeziku; poudarjeni funkcijski pristop je združil zgradbeni oz. strukturalni, gradivni in kontekstni vidik obravnave. Še zlasti v ruskem jezikoslovju se je tudi interdisciplinarno v smislu gradnje prvih prevajalnikov izkazalo strukturalno pomenoslov-

je. Poudarjeni pomenski pristop v jeziku pa je na drugi strani odprl tudi možnost formalnega pristopa in z zmožnostjo formaliziranja slovničnih zgradb se je kvantitativno oz. t. i. statistično jezikoslovje približalo računalniškemu jezikoslovju in slednje se prepleta s korpusnim jezikoslovjem, oba pa s formalističnimi analizami in z uporabo gradivnih korpusov deduktivno dopolnjujeta zlasti teoretično usmerjeno jezikoslovje. In tako danes lahko znotraj različnih smeri, različnih analiz, tudi korpusnih, odkrivamo temeljne zakonitosti zgradbe in delovanja jezika. Tudi v nadaljevanju bi korpusno jezikoslovje moralo z aktualnim oblikoslovno-skladenjsko označenim gradivom omogočati čimbolj natančne in hkrati kompleksne in čimbolj številčno in hkrati raznovrstno neomejene prehode med besedilom in sistemom, in tako z deduktivnim empiričnim prispevkom bistveno vplivati na celostno teoretično analizo. Na drugi strani induktivno formalizacijo slovničnih zgradb predstavlja npr. univerzalna slovnica, ki je med drugim omogočila nastanek tvorbeno-pretvorbene slovnice. Povsem naravno je tudi, da je omenjano objektivno oz. kolektivno pojmovanje jezika kot družbenega pojava dobilo svoj protipol v subjektivnem pojmovanju in razumevanju jezika, ki se danes izraža v kognitivnem jezikoslovju.

Samo potrjuje se torej, da je tudi jezikoslovna bipolarnost v smislu teoretično-empirično, induktivno-deduktivno, kvantitativno-kvalitativno in objektivno-subjektivno dopolnjevalno in razvojno nujna.

Na vsa zgoraj dobro poznana razvojna dejstva velja spomniti zlasti zato, ker trenutno do jezikoslovnega akademskega diskurza v slovenskem prostoru zaradi izrazite nesodelovalnosti oz. medsebojne izključevalnosti ne more priti; torej, jezikoslovnega akademskega diskurza o stanju in razvoju slovenščine in posledično slovenistike trenutno ni.

In zakaj je tako? Upam si trditi, da zato, ker je skrb za slovensko jezikoslovje vsem akterjem zadnjih dogodkov res čisto zadnje, na kar pomislijo ... torej žal le navidezna skrb za slovenščino ostaja samo povod za doseg čisto nič strokovnih in širše akademskih ciljev.

VIRI IN LITERATURA

- František ČERMÁK, 2001: *Jazyk a jazykověda*. Přehled a slovníky. Praga: Karolinum.
- Jiří ČERNÝ, 1996: *Dějiny lingvistiky*. Praga: Votobia.
- Vojko GORJANC, Simon KREK (ur.), 2005: *Študije o korpusnem jezikoslovju*. Ljubljana: Krtina.
- Vojko GORJANC, 2014: Marina Katnić-Bakaršič: Između diskursa moći i moći diskursa. *Slavistična revija* 62/1. 142–45.

Andreja Žele
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani